

เนื่องจากมูลนิธิมีลักษณะต่างจากนิติบุคคลอื่นอันหมายถึง กลุ่มบุคคลหรือคณะบุคคลที่ไ้กล่าวมาแล้วในบทก่อน ๆ และตาม ป.พ.พ. ก็ไ้บัญญัติถึงมูลนิธิไว้ทางหากใน หมวด 2 ส่วนที่ 2 ทั้งนี้จึงขอกกล่าวถึงมูลนิธิเป็นส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะ ซึ่งพอจะแยกอธิบายไ้เป็น 5 หัวข้อ คือ

1. ลักษณะของมูลนิธิ
2. การก่อตั้งมูลนิธิ
3. ประเภทของมูลนิธิ
4. การจัดการมูลนิธิ
5. การสิ้นสุดของมูลนิธิ

1. ลักษณะของมูลนิธิ มาตรา 81 ไ้บัญญัติถึงลักษณะของมูลนิธิว่า "มูลนิธินั้นไ้แก่ ทรัพย์สินอันจักสรรไว้เป็นแผนก เพื่อบำเพ็ญทาน การศาสนา วิทยาศาสตร์ วรรณคดี หรือเพื่อสาธารณประโยชน์อื่น ๆ และไมไ้หมายค่ากำไร" จากความในมาตรานี้พอจะกำหนดลักษณะของมูลนิธิไ้ดังนี้

1.1 เป็นกองทรัพย์สิน จากความในมาตรา 81 นี้ที่ว่า "มูลนิธิไ้แก่ทรัพย์สิน..." เห็นไ้ว่าต่างจากนิติบุคคลอื่น ๆ ซึ่งหมายถึง กลุ่มของบุคคล แต่สำหรับมูลนิธินั้น เป็นกองทรัพย์สินที่แยกไว้ส่วนหนึ่งไมใช่การรวมบุคคล จริงอยู่มูลนิธินั้นต้องมีบุคคล เข้าดำเนินการ แก่บุคคล เหล่านั้น เป็น เพียงผู้จัดการ กองทรัพย์สินนั้นไ้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธิเท่านั้น ความรับผิดชอบต่าง ๆ ตกอยู่แก่มูลนิธิคือกองทรัพย์สิน เท่าที่จะพึง เป็นไ้

1.2 มีวัตถุประสงค์เพื่อสาธารณประโยชน์ มูลนิธิที่ไ้จัดตั้งขึ้นต้องมีวัตถุประสงค์ เพื่อกะทำการที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อกำบำเพ็ญทาน การศาสนา วิทยาศาสตร์ วรรณคดี ฯลฯ เห็นไ้ว่ากิจการต่าง ๆ นั้นต้อง เป็นไปเพื่อ

ประโยชน์แก่สังคมโดยทั่วไป มีไว้เพื่อผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะเช่น สร้างโรงเรียน, สร้างโรงพยาบาล ฯลฯ

1.3 มีใ้หมายค่ากำไร การกระทำของมูลนิธิคงกล่าวถึงมีใ้หมายค่ากำไร ซึ่งต่างจากนิติบุคคลอื่น ๆ เช่น ห้างหุ้นส่วน หรือบริษัท ซึ่งก่อตั้งขึ้นเพื่อนำผลกำไรมาแบ่งปันกัน

ที่ว่ามีใ้หมายค่ากำไรนี้ ไม่ใ้หมายความว่าถึงขนาดจะต้องทำให้เปล่า ๆ มูลนิธิอาจเรียกเก็บเงินค่าตอบแทนในกิจการนั้น ๆ ได้โดยมีใ้กำไรอยู่บ้าง แต่ไม่ใ้เอาไปแบ่งปันกันในระหว่างผู้ดำเนินงานของมูลนิธิ โดยนำไปเป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ของมูลนิธิ หรือเก็บเข้าไว้ในกองทรัพย์สินของมูลนิธินั้น เช่น มูลนิธิก่อตั้งโรงพยาบาลขึ้น อาจเรียกเก็บค่าบริการรักษาพยาบาล เพื่อนำค่าใช้จ่ายสำหรับเงิน เคื้อนของแพทย์ ค่าอุปกรณ์ ยา ฯลฯ ดังนี้เป็นต้น

2. การก่อตั้งมูลนิธิ มูลนิธิอาจก่อตั้งขึ้นได้โดยจะจดทะเบียนหรือไม่ก็ได้ หากเป็นมูลนิธิที่ไม่ใ้จดทะเบียนก็ไม่มีสภาพเป็นนิติบุคคล ทรัพย์สินจึงยังเป็นของ เจ้าของทรัพย์สินนั้น แต่เมื่อจดทะเบียนเป็นมูลนิธิใ้รับมอบอำนาจแล้วก็เป็นนิติบุคคลต่างหากจากผู้จัดตั้ง

ป.พ.พ.มาตรา 82 ใ้กำหนดการก่อตั้งมูลนิธิไว้ดังนี้

“มูลนิธินั้นจะต้องก่อตั้งขึ้นด้วยทำตราสารลงไว้ มีข้อความสำคัญตามรายการต่อไปนี้

- (1) ชื่อของมูลนิธิ
- (2) วัตถุประสงค์ของมูลนิธิ
- (3) สำนักงานของมูลนิธิ แม้จะหึ่งมี
- (4) ระบุกำหนดว่าช่วยทรัพย์สินของมูลนิธิ
- (5) ระบุกำหนดว่าช่วยการตั้ง แ่ละลดกลอนผู้จัดการทั้ง หลายของมูลนิธิ”

เพื่อก่อตั้งมูลนิธิได้ (มาตรา 1676) เมื่อใดที่มีมูลนิธิเกิดขึ้นตามพินัยกรรมโดยระบุรายการต่าง ๆ ที่จำเป็นในการก่อตั้งมูลนิธิเรียบร้อยแล้ว เมื่อเจ้ามรดกผู้ทำพินัยกรรมตายลง ทายาทผู้จัดการมรดก หรือบุคคลที่เจ้ามรดกระบุไว้ในพินัยกรรม ย่อมดำเนินการก่อตั้งมูลนิธิได้ และถ้าผู้ตั้งมูลนิธิตายเสียแต่ยังมีหนี้สินไว้ที่กำหนดกว่าค่าทรัพย์สิน (มาตรา 82(1) หรือสำนักงานมูลนิธิ (มาตรา 82(3) หรือว่าค่าทรัพย์สินทั้งหมดของมูลนิธิ (มาตรา 82(5)) เหล่านี้ศาลมีอำนาจกำหนดให้ได้ เมื่อผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งหรือพนักงานอัยการร้องขอ (มาตรา 84) เนื่องจากข้อกำหนดดังกล่าวถึงแม้จะยังมีข้อกำหนด ก็ไม่ถึงกับเป็นเหตุให้ก่อตั้งมูลนิธิไม่ได้

3. ประเภทของมูลนิธิ มูลนิธิอาจมีได้ 2 ประเภทคือ

1. มูลนิธิที่ยังไม่จัดทะเบียน เป็นนิติบุคคล
2. มูลนิธิที่จัดตั้งขึ้น เป็นนิติบุคคล

1. มูลนิธิที่ยังไม่จัดทะเบียน มูลนิธิที่ไม่จัดทะเบียน เป็นนิติบุคคล ไม่มีสภาพบุคคล แยกต่างหากจากผู้ก่อตั้งมูลนิธิ ลักษณะจึง เป็นการถือกรรมสิทธิ์ในกองทรัพย์สินนั้นเพื่อสาธารณประโยชน์ รวมทั้งการก่อตั้งมูลนิธิโดยพินัยกรรม เมื่อมีข้อกำหนดในการจัดสรรไว้เพื่อสาธารณประโยชน์ (มาตรา 81) แล้ว จะไม่จัดทะเบียนก็ได้

2. มูลนิธิที่จัดตั้งขึ้นเป็นนิติบุคคล มาตรา 85 วรรคแรก บัญญัติว่า "มูลนิธินั้นจะจัดตั้งขึ้น เป็นนิติบุคคลด้วยรัฐบาลให้อำนาจ เช่นนั้นก็ได้อ"

ตราสารจัดตั้งมูลนิธิต้องมีรายการดังระบุในมาตรา 82 คือ

1. ชื่อของมูลนิธิ
2. วัตถุประสงค์ของมูลนิธิ คือตั้งขึ้นเพื่อทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอันเป็นสาธารณประโยชน์และไม่หมายค้ำกำไร
3. สำนักงานของมูลนิธิ แม้จะยังมี เพื่อเป็นที่ทำการและติดต่อกับ
4. ข้อกำหนดกว่าค่าทรัพย์สินของมูลนิธิ เพื่อให้ระบุให้ชัดเจนว่าจะจัดตั้งมูลนิธิจากกองทรัพย์สินใด และจะดำเนินการดูแลรักษาหาผลประโยชน์จากกองทรัพย์สิน

นั้นอย่างไร

5. ข้อกำหนดว่าควยการตั้ง แต่ง และถอดถอนผู้จัดการทั้งหลายของมูลนิธิ

ข้อกำหนดในข้อ 1, 3 และ 5 นั้น ถ้าผู้ก่อตั้งมูลนิธิตายลง โดยมิได้กำหนดไว้ ผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งหรือพนักงานอัยการย่อมร้องขอต่อศาล เพื่อให้ศาลกำหนดให้ก็ได้

การให้อำนาจแก่มูลนิธิ มาตรา 86 บัญญัติว่า "การให้อำนาจแก่มูลนิธิ นั้น ย่อมผูกพันแล้วแก่อำนาจอธิปไตยของรัฐบาล และจะบังคับให้มีข้อไข้อย่างไร ๆ แล้วจึงอนุญาตตามที่เห็นควรก็ได้"

ผู้ร้องขอได้แก่ ผู้ก่อตั้งมูลนิธิหรือผู้รับมอบค่าเงินการจักษุการมูลนิธิ ในกรณีที่มีมูลนิธิก่อตั้งขึ้นโดยข้อกำหนดของพินัยกรรม มาตรา 1677 บัญญัติว่า "เมื่อมีพินัยกรรม ก่อตั้งมูลนิธิขึ้นตามมรดกก่อน ให้เป็นหน้าที่ของทายาทหรือผู้จัดการมรดกแล้วแต่กรณี ที่จะต้องร้องขอให้รัฐบาลให้อำนาจจักษุตั้งขึ้น เป็นนิติบุคคลตามมาตรา 85 แห่งประมวลกฎหมายนี้ เว้นแต่จะให้มีข้อกำหนดไว้ในพินัยกรรมเป็นอย่างอื่น"

ถ้าบุคคลทั้ง กล่าวแล้วมิได้ร้องขอให้รัฐบาลให้อำนาจ บุคคลผู้มีส่วนได้เสียคนหนึ่งคนใดหรือพนักงานอัยการจะเป็นผู้ร้องขอก็ได้"

เมื่อมีการร้องขอแล้ว การให้อำนาจแก่มูลนิธิ ทางรัฐบาลอันได้แก่ รัฐมนตรีผู้รับผิดชอบในการปกครองท้องที่ คือ รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย จะให้อำนาจแก่มูลนิธิประการใด หรืออาจจะกำหนดเงื่อนไขบางประการเพิ่มขึ้นอีกก็ได้ (มาตรา 86)

ในกรณีที่มูลนิธิอันได้รับอำนาจจากรัฐบาลแล้ว ย่อมมีฐานะเป็นนิติบุคคล แยกต่างหากจากตัวผู้ก่อตั้ง หรือทายาทอันได้จักษุไว้ โดยนิติกรรมทายาทให้แต่ยังมีชีวิตนั้น ย่อมตกเป็นของมูลนิธิตั้งแต่เวลาที่รัฐบาลให้อำนาจ เป็นต้นไป (มาตรา 87)

ส่วนมูลนิธิซึ่ง ก่อตั้งขึ้น โดยพินัยกรรม เมื่อได้ตั้งขึ้น เป็นนิติบุคคลแล้ว ให้ถือว่าทรัพย์สินซึ่งผู้ทำพินัยกรรมจักษุไว้ เพื่อการนั้น ตกเป็นของนิติบุคคลนั้นตั้งแต่เวลา

ซึ่งพินัยกรรมมีผล เว้นแต่จะมีข้อกำหนดไว้ในพินัยกรรมเป็นอย่างอื่น (มาตรา 1678)

จากมาตรา 87 และมาตรา 1678 เมื่อเป็นมรดกที่ได้รับอำนาจแล้ว ไม่ว่าจะ เป็นมรดกโดยพินัยกรรมทายาทให้แต่ยังมีชีวิต หรือ เป็นมรดกซึ่งก่อตั้งขึ้นโดย พินัยกรรมก็ตาม ย่อมมีฐานะเป็นนิติบุคคล สามารถมีสิทธิหน้าที่เป็นต่างหากจากตัวผู้ก่อตั้งหรือกองมรดก

อนึ่ง ภายในเวลา 14 วันนับแต่รัฐบาลได้ให้อำนาจแล้ว ให้เสนาบดี ผู้เป็น เจ้าหน้าที่จัดการ ให้เก็บใจความแห่งข้อสำคัญของมรดกนั้นในคราวพิจารณาในราชกิจจานุเบกษา (มาตรา 85 วรรค 2) เพื่อให้บุคคลทั้งหลายได้ทราบว่าใครมีมรดกตั้งกล่าว ก่อตั้งขึ้นอันอาจ เป็นประโยชน์แก่บุคคลทั่วไปได้

4. การจัดการมรดก

เมื่อใดก็ตามที่เป็นมรดกแล้ว ย่อมมีผู้จัดการมรดกซึ่งบัญญัติในมาตรา 82(5) เป็นผู้จัดการให้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของมรดก ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นมรดกที่ได้รับอำนาจแล้วหรือไม่ ทั้งที่กล่าวว่าถ้า เป็นมรดกที่ไม่ได้รับอำนาจ ผู้จัดการมรดกคือผู้ถือกรรมสิทธิ์ ในทรัพย์สิน เพื่อประโยชน์ของผู้อื่น

เมื่อมรดกที่ได้รับอำนาจจากรัฐบาลให้เป็นนิติบุคคล ผู้จัดการเป็นผู้แทน คำวินิจฉัยการต่าง ๆ แทนมรดกในความเกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอกซึ่งที่มาตรา 88 บัญญัติว่า "ในความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอก มรดกที่ได้รับอำนาจแล้ว มีผู้จัดการทั้งหลาย เป็นผู้แทนของมรดกนั้น" เมื่อผู้จัดการมรดกได้จัดการใด ๆ ลงไปแล้ว ความรับผิดชอบจะมีเพียงใด มาตรา 89 บัญญัติว่า "ในส่วนความสัมพันธ์ระหว่างมรดกที่ได้รับอำนาจ กับผู้จัดการทั้งหลายของมรดกนั้นเองก็ดี ระหว่างผู้จัดการเหล่านั้นกับบุคคลภายนอกก็ดี ท่านให้บังคับตามบทบัญญัติทั้งหลายแห่งประมวลกฎหมายนี้ลักษณะทั่วแทน"

จากความในมาตรา 88 และมาตรา 89 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ภายนอกกับผู้จัดการมรดกก็คือ ความสัมพันธ์ระหว่างมรดกกับผู้จัดการก็คือ สิทธิหน้าที่ความ รับผิดชอบต่าง ๆ บังคับตามกฎหมายในลักษณะทั่วแทน (ประมวลกฎหมาย 807-มาตรา 825) เช่น

1. ถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้นอย่างใด ๆ เพราะความประมาทเลินเล่อของผู้จัดการมูลนิธิก็ดี, เพราะไม่ทำการ เป็นผู้จัดการมูลนิธิก็ดี, หรือผู้จัดการมูลนิธิทำการโดยปราศจากอำนาจหรือนอกเหนืออำนาจก็ดี เหล่านี้ผู้จัดการมูลนิธิต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น (มาตรา 812)

2. มูลนิธิย่อมมีความผูกพันต่อบุคคลภายนอกในกิจการทั้งหลาย ซึ่งผู้จัดการมูลนิธิได้กระทำการไปภายในอำนาจหน้าที่ของผู้จัดการ (มาตรา 820)

3. ในการทำการตามอำนาจหน้าที่นั้น ในกรณีมีความจำเป็นที่ผู้จัดการมูลนิธิต้องออกเงินของตนเอง เพื่อการใช้จ่ายของมูลนิธิ ผู้จัดการมูลนิธิย่อมมีสิทธิเรียกเงินชดใช้จากมูลนิธิ รวมทั้งดอกเบี้ยนับแต่วันที่ผู้จัดการมูลนิธิได้ออกเงินนั้นไปก็ได้ (มาตรา 816 วรรคแรก) อาลา

ผู้จัดการของมูลนิธิทั้งที่ได้รับอำนาจแล้ว หรือยังไม่ได้รับอำนาจก็ตาม ต้องจัดการด้วยความระมัดระวัง หากเกิดความผิดพลาดหรือเสื่อมเสียขึ้นแล้ว ศาลมีอำนาจถอดถอนผู้จัดการมูลนิธินั้นได้ ทั้งนี้มาตรา 91 บัญญัติว่า "ถ้าผู้จัดการทั้งหลายจัดการผิดพลาดเสื่อมเสียก็ดี ทำการฝ่าฝืนข้อความแห่งตราสารก่อตั้งมูลนิธินั้นก็ เมื่อพนักงานอัยการหรือผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งร้องขอต่อศาล ศาลจะถอดถอนผู้จัดการและตั้งแต่งตั้งผู้จัดการขึ้นใหม่คนหนึ่งหรือหลายคนก็ได้"

เมื่อมูลนิธิเป็นกองทรัพย์สินที่จัดสรรขึ้น เพื่อเป็นสาธารณประโยชน์อันเป็นการทั่วไป มูลนิธิทุกรายไม่ว่าจะจัดตั้งขึ้น เป็นนิติบุคคลแล้วหรือไม่ก็ตาม ย่อมอยู่ในบังคับควบคุมดูแลตรวจตราของรัฐบาล รัฐบาลมีอำนาจแต่งตั้งเจ้าพนักงานเข้าดูสมุดหนังสือกับบัญชีของมูลนิธิได้ในเวลาอันสมควร และเจ้าพนักงานนั้นมีอำนาจสอบสวนผู้จัดการมูลนิธิตัวแทนของมูลนิธิ หรือดูจ้างของมูลนิธิ เมื่อเห็นสมควรได้ควย (มาตรา 90)

5. ความสิ้นสุดของมูลนิธิ

5.1 เหตุแห่งการสิ้นสุดของมูลนิธิ มาตรา 92 บัญญัติว่า

"มูลนิธินั้นยอมสิ้นสุกลง ภาย เหตุประการใดประการหนึ่ง ก็จงกล่าวต่อไปนี้" คือ

- (1) เลิกตามบทบัญญัติที่กล่าวไว้ในตราสารตั้งมูลนิธินั้น
- (2) เมื่อวัตถุประสงค์แห่งมูลนิธินั้นสำเร็จบริบูรณ์แล้ว หรือกลายเป็น

พันธวิสัย

- (3) เมื่อมูลนิธินั้นล้มละลาย
- (4) เมื่อมีคำสั่งของศาลตามข้อความในมาตราต่อไปนี้ *

จากข้อความในมาตรา 92 เหตุที่มูลนิธิระส่ำสุกลงจึงอาจเป็นกรณีมูลนิธิตุเล่ไปเอง โดยผลของบทบัญญัติกฎหมายในมาตรา 92(1) ถึง (3) ประการหนึ่ง และเลิกไปโดยคำสั่งของศาลตามมาตรา 92 (4) อีกประการหนึ่ง

กรณีที่ 1 มูลนิธิตุเล่ไปเอง โดยบทบัญญัติของกฎหมาย

(1) เลิกตามบทบัญญัติที่กล่าวไว้ในตราสารจัดตั้ง เช่นในตราสารจัดตั้ง มูลนิธิตุเล่กำหนดเวลาในการก่อตั้งมูลนิธิไว้ เมื่อครบตามกำหนดเวลานั้นแล้ว มูลนิธินั้นยอมสิ้นสุกลง

(2) เมื่อวัตถุประสงค์แห่งมูลนิธินั้นสำเร็จบริบูรณ์แล้ว เช่น มูลนิธิต้องตั้งขึ้นเพื่อรักษาและปลงกันไข้ทรพิษ เมื่อโรคนี้ไม่อาจเกิดขึ้นได้อีกแล้ว มูลนิธินั้นยอมสิ้นสุกลง

เมื่อวัตถุประสงค์กลายเป็นพันธวิสัย เช่น มูลนิธิตั้งขึ้นเพื่อหาวิธีผลิตน้ำทะเลให้เป็นน้ำมัน เมื่อพิสูจน์ไ้ว่าการผลิตน้ำทะเลให้เป็นน้ำมันนั้นไม่อาจทำได้โดยง่ายแน่นอน เช่นนี้มูลนิธินั้นยอมสิ้นสุกลง เป็นต้น

(3) เมื่อมูลนิธินั้นล้มละลาย ก็มีหนี้สินล้นพ้นตัว เกินกว่ากองทุนทรัพย์สินที่มีอยู่จนไม่อาจจะชำระหนี้สินได้

กรณีเลิกไปโดยคำสั่งศาล มาตรา 93 บัญญัติว่า * เมื่อพนักงานอัยการหรือผู้ใดคนหนึ่งซึ่งมีส่วนได้เสียด้วยยื่นคำร้องต่อศาล ศาลจะมีคำสั่งให้เลิกมูลนิธินั้นเสีย และตั้งแต่งผู้ดำรงบัญชีคนหนึ่งหรือหลายคน ในกรณีดังกล่าวต่อไปนี้เป็นอย่างหนึ่งอย่างใดก็

ยอมบำเพ็ญประโยชน์เพื่อประชาชนในคำมดอื่น ๆ ในอำเภอเดียวกัน ย่อมถือว่าฝ่าฝืน
ข้อไซ่ที่รัฐบาลไค้ให้อ่านาจ

เมื่อเกิดเหตุต่าง ๆ ดังระบุในมาตรา 93(1)-(3) แล้วศาลมีอำนาจที่
จะสั่งไค้ 2 ประการ คือ

1. สั่งถอดถอนผู้จักการทั้งหลายและแต่งตั้งผู้จักการขึ้นใหม่คนหนึ่งหรือ
หลายคน (มาตรา 93 วรรค 2) เช่นศาลเห็นว่า เหตุที่เกิกระนั้นนั้น เป็นเพราะการจักการ
ของผูจักการมูลนิธิไม่ถูกต้อง และหากเปลี่ยนตัวผู้จักการแล้ว มูลนิธินั้นจะสามารถดำเนิน
ต่อไปไค้

2. ศาลสั่ง เลิกมูลนิธิ ในกรณีที่ไม่สมควรให้มูลนิธินั้นดำเนินการ
ต่อไป

5.2 การดำเนินการ เมื่อเลิกมูลนิธิ ใ้มีบัญญัติทั้งแก่มาตรา 94 ถึง
มาตรา 96 ซึ่งแยกอธิบายไค้ดังนี้

(1) ภายในเวลาสิบสี่วันนับแก่มูลนิธิอันไค้รับอำนาจจากรัฐบาลไค้ถึง
ที่สิ้นสุดลงนั้น ผู้จักการทั้งหลายต้องทำหนังสือแจ้งความนั้นแก่มวงการเจ้าหน้าที่ และ
ให้เจ้าหน้าที่นำความออกประกาศโฆษณาในราชกิจจานุเบกษา ภายในสิบสี่วันนับแต่เมื่อ
ไค้รับแจ้งความ (มาตรา 94) ทั้งนี้เพื่อใ้ประชาชนทั้งหลายไค้ทราบว่า มูลนิธิก็งกล่าว
ไค้เลิกกิจการแล้ว

(2) เมื่อมูลนิธิไค้เลิกแล้วย่อมต้องมีการชำระบัญชีของมูลนิธิว่า ไค้จัก
การทรัพย์สินไปอย่างไร, มีทรัพย์สินอยู่ในขณะเลิกมูลนิธิประการใด และมูลนิธินั้นไค้มี
หนี้สินที่คงรับนิคต่อบุคคลภายนอกเท่าไร ฯลฯ ซึ่งมาตรา 95 บัญญัติว่า "ในการชำระ
บัญชีของมูลนิธินั้น ใ้ใช้บทบัญญัติในกฎหมายว่าด้วยการชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนและบริษัท
บังคับ อนุโลมตามควรแกบท"

(3) เมื่อมูลนิธิสิ้นสุดลง ทรัพย์สินของมูลนิธินั้นใ้โอนไปยังนิคบุคคล
ตามที่ระบุไว้ในตราสารมูลนิธินั้น (มาตรา 96 วรรค 1)

หมายความว่า เมื่อมูลนิธิสิ้นสุดลงแล้ว หากในคราวมูลนิธินั้นระบุให้
โอนทรัพย์สินที่จะพึงมีไปให้แก่บุคคลใด ก็จัดการโอนทรัพย์สินไปตามที่คราวสารของมูลนิธิ
ระบุไว้ แต่ถ้าในคราวสารนั้นมิได้ระบุไว้ ศาลจะส่งจักรพรรดิทรัพย์สินนั้นให้แก่บุคคล
ซึ่งมีวัตถุประสงค์ใกล้เคียงกับวัตถุประสงค์ของมูลนิธิที่ใกล้เคียงที่สุด เมื่อผู้มีส่วนได้เสีย
หรือพนักงานอัยการร้องขอศาล ดังที่มีบัญญัติในมาตรา 96 วรรค 2

(4) ศาลจะส่งให้ทรัพย์สินของมูลนิธินั้นตกให้แก่แผ่นดินก็ได้ หากไม่อาจ
จักรพรรดิทรัพย์สินตามที่กล่าวไว้ใน (3) ได้ก็ดี หรือมูลนิธินั้นต้องเลิกเพราะเหตุเป็นการชั้
คดกฎหมาย หรือรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนก็ดี (ดูมาตรา
96 วรรค 3)

แนวคำถามคำตอบในภาคผนวกนี้จัดทำขึ้น เพื่อให้ให้นักศึกษาได้ทราบธรรมชาติของข้อสอบว่ามีลักษณะอย่างไร และควรสังเกตจุดสำคัญหรือประเด็นในแต่ละข้ออย่างไรบ้าง

ก่อนที่นักศึกษาจะได้อ่านคำถามและแนวคำตอบต่อไปนี้ ควรจะได้อ่านและทำความเข้าใจในเนื้อหาความรู้ที่เกี่ยวกับ การฝึกตอบคำถามจริงจะได้ประโยชน์มาก หากจะอาศัยเพียงการจกจำแนวคำถามและคำตอบที่ปรากฏอยู่อาจจะไม่เป็นประโยชน์ในการสอบมากเท่าที่ควร เนื่องจากปัญหาทางกฎหมาย อาจมีข้อเท็จจริงที่ผิดเพี้ยนกันไต่มา

หนึ่ง ในการฝึกตอบแนวคำถามที่ใหม่นี้ ควรควบคู่กับความมั่นใจในคำตอบที่ตนเลือก อย่าได้ใช้การสุ่มหรือเกะ เป็นอันขาด เพราะการตอบแบบนั้นแม้จะเอาตอบได้ถูก แต่เมื่อมิได้เกิดจากความเข้าใจ ย่อมล้มได้ง่าย ทั้งนี้หากมีข้อใดที่คิดไม่ออกหรือไม่แน่ใจ ควรพลิกไปดูคำบรรยายในเรื่องนั้น ๆ ว่าเป็นอย่างไร แล้วจึงกลับมาตอบคำถามเหล่านั้น (อย่าพลิกไปดูของคำตอบก่อน เพราะการกระทำเช่นนั้นไม่ได้ช่วยให้เข้าใจดีขึ้น เช่นกัน)

ลักษณะคำถาม

1. อาจเป็นคำถามที่ต้องใช้ความรู้จำอื่น เกี่ยวกับคำสอนหรือคัมภีร์กฎหมายโดยตรง เช่น

- ก. ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์หมายถึง
(1) ผู้ปกครอง	(3) ผู้พิทักษ์
(2) ผู้อนุบาล	(4) พนักงานอัยการ
- หรือ ข. พินัยกรรมที่คนเสมือนไร้ความสามารถทำขึ้น มีผล
(1) โฉงะ	(3) สมบูรณ์
(2) โฉมียะ	(4) สมบูรณ์เมื่อได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน

ในปัญหาประเภทนี้ เมื่อนักศึกษาจำเนื้อหาในเรื่องนั้น ๆ ได้ดีพอสมควร แล้ว ก็สามารถตอบได้โดยไม่ต้องนึก และจะมีคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวเท่านั้น

2. เป็นคำถามที่กำหนดข้อเท็จจริง (อุทาหรณ์) ขึ้นมา ปัญหาแบบนี้พอจะแนะนำวิธีการพิจารณาได้ดังนี้

2.1 ให้อ่านอุทาหรณ์ที่ยกมานั้น เป็นเรื่องอะไร และมีข้อความใดเป็นจุดสำคัญหรือประเด็นในอันที่จะตอบปัญหานั้น

2.2 ในเรื่องนั้นมีหลักกฎหมายว่าอย่างไร หรือในคำบรรยายก็ได้ตีความไว้ประการใด

2.3 นำหลักกฎหมายปรับเข้ากับอุทาหรณ์ที่นำมา ในขั้นนี้นักศึกษาอย่าได้นึกต่อเติมข้อเท็จจริงที่นำมาเป็นอันขาด ขอให้พิจารณาคำข้อเท็จจริงเท่าที่กำหนดไว้เท่านั้น

ตัวอย่าง เช่น ก. นายพันอายุ 18 ปี มีนางทิพย์ อายุ 17 ปี เป็นภริยาโดยชอบด้วยกฎหมาย นายพันและนางทิพย์ทำสัญญาซื้อที่ดิน เพื่อปลูกบ้าน ท่านเห็นว่า

- (1) สัญญาซื้อขายเป็นโมฆะ   (2) สัญญาซื้อขายเป็นโมฆียะ
(3) สัญญาซื้อขายสมบูรณ์
(4) สัญญาซื้อขายไม่สมบูรณ์เว้นแต่จะได้รับการอนุญาตจากศาล

หรือ ข. นายกิลก ทำพินัยกรรมไว้เมื่ออายุ 14 ปี พอลอายุ 20 ปี นายกิลกถึงแก่ความตาย ดังนี้

- (1) พินัยกรรมมีผลสมบูรณ์   (2) พินัยกรรมเป็นโมฆะ
(3) พินัยกรรมเป็นโมฆียะ   (4) พินัยกรรมมีผลใช้บังคับเพราะ
นายกิลกตายเมื่ออายุ 20 ปีแล้ว

ในอุทาหรณ์ประเภทนี้ นักศึกษาต้องให้ความสนใจในเนื้อหาวิชา และทวนทบทวนเป็นอย่างถี่ เพราะมิใช่ปัญหาเกี่ยวกับความจำอย่างเดียว แต่เป็นลักษณะ

การนำกฎหมายมาใช้กับข้อเท็จจริง

แนวคิด

ข้อ ก. ข้อความสำคัญอยู่ที่ "นายพันอายุ 18 ปี มีนางทรัพย์อายุ 17 ปี เป็นภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย" แสดงว่า นายพันและนางทรัพย์เป็นผู้บรรลุนิติภาวะเพราะการสมรสตามมาตรา 20 (ประมวลฯ 1448 กัย) ดังนั้น นายพันและนางทรัพย์จึงสามารถทำสัญญาใด ๆ ได้โดยสมบูรณ์

ข้อ ข. ข้อความสำคัญอยู่ที่ "นายกิดกทำพินัยกรรมไว้เมื่ออายุ 14 ปี" ซึ่งตามกฎหมายมาตรา 25 ผู้เยาว์จะทำพินัยกรรมได้ เมื่ออายุ 15 ปี ดังนั้น พินัยกรรมของนายกิดกที่ทำไว้เมื่ออายุ 14 ปี จึงตกเป็นโมฆะ (มาตรา 1705) แม้ นายกิดกจะตายเมื่ออายุ 20 ปีแล้วก็ตาม ก็ไม่อาจทำให้พินัยกรรมที่เป็นโมฆะกลับสมบูรณ์ขึ้นได้ กรณีเช่นนี้นักศึกษาย่าไปคิดเชิงข้อเท็จจริงว่า นายกิดกอาจทำพินัยกรรมขึ้นใหม่เมื่ออายุเกิน 15 ปีแล้ว เพราะตามอุทธรณ์มิได้กำหนดมาเช่นนั้น

3. การเลือกคำตอบ ในปัญหาแต่ละข้อจะมีคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียวเท่านั้น ในบางปัญหานักศึกษาต้องใช้การตีความข้อเท็จจริงที่ให้ในการตัดสินใจเลือกคำตอบ

ตัวอย่าง ก. ท่านเห็นว่าข้อใดเป็นระยะเวลาซึ่งทารกที่เกิดมารอคอยหลังจากบิดาตายไปแล้ว จะมีสิทธิเป็นทายาทของบิดา

(1) ภายใน 280 วัน	(3) 310 วัน
(2) ก่อน 310 วัน	(4) หลัง 310 วัน

แนวคิด ตามปัญหาข้อนี้ ตามเกี่ยวกับสิทธิของทารกในครรภ์มารดา ซึ่งสามารถมีสิทธิเป็นทายาท หากเกิดมารอคอยภายใน 310 วัน จะเห็นว่าคำตอบใน (1), (2), หรือ (3) อยู่ในความหมายที่ว่า ภายใน 310 วันทั้งสิ้น ดังนั้นคำตอบที่ถูกต้องที่สุดของข้อ (3) เนื่องจากเป็นระยะเวลาที่นานที่สุดที่กฎหมายให้สิทธิแก่ทารกในครรภ์มารดาตามข้อเท็จจริงในปัญหา ทั้งนี้เช่นกัน